

Segíteni az elindulásban

Mi leszel, ha nagy leszel?

Eleinte még az afféle keptelen esetek közé soroltam a tizenéves esztendő F. Ernő esetét, aki a tizenévesek elhivatottságával készült a szobafestő pályára. Csak hát a fiatalemberről a szakmunkásképző intézetben megkezdett tanév első hónapjaiban derült ki, hogy szédül a létrán. Ez tizegynéhány évig fel sem tűnt senkinek... A fiú pályamódosításra kényszerült. S kizárólag a pedagógusok, szakemberek körültekintő munkájának köszönhető, hogy új szakmájában is megtalálta boldogulását...

Könnyű eltévedni

— Nem hiszem — nyugtatna Lassu Árpád, a Heves megyei Tanács művelődési osztályának tanulmányi felügyelője —, hogy a pályakorrekciókból különösebb gondot kellene csinálni. Mióta a gyerekek két szakmát jelölnek meg a felvételi kérelmükön, döntő többségüket az általuk megjelölt oktatási intézmények valamelyikébe felveszik. A lemorzsolódók aránya pedig mindössze 17—22 százalék között váltakozik. Évente 2—300 között van azoknak a száma, akiknek a sikertelen felvételi beszélgetések után küldünk egy listát arról, melyik hiányszakmában próbálkozhatnak a felvételeivel. Aztán a továbbbiakban nem tudunk róluk semmit. De nyilván találnak maguknak megfelelő foglalkozást, ez nem a szakképesítéstől függ, hanem attól az értékkorientációtól, ami a társadalomban kialakul. Gyöngyösön például a *Mikroelekttronikai Vállalat* betanított munkásnőinek 80 százaléka szakképzett kereskedő, miközben az élelmiszerboltokban alig lehet képestített eladókat találni.

— Az a legnagyobb gond — kapcsolódik a beszélgetésbe Elek Elemér tanulmányi felügyelő —, hogy miközben a lépéstartáshoz két szakmában jártas munkásokra lenne szükség, a vállalatok többsége még ma is betanított munkásokat keres. Az üzemekben ugyanis még ilyenkor szeptemberben sem tudják megmondani, hogy jövőre hány műszerészre, hány lakatosra lesz igényük. Az pedig csupán álom, hogy három-négy évvel korábban bejelentésük azt. Hiszen, ha ezen időszak alatti csak egyszer változtatnak termelésük szerkezetén, hamarosan kiderül, hogy már nincs szükségük az igényelt 40 esztendőre. Emiatt is sok gyerek kényszerül pályakorrekcióra.

Lassu Árpád azt mondja: a pályaválasztást napjainkban önző érdekek alakítják. Aztán tüstént talál még néhány példát a társadalmi értékkorientációról mondottak igazolására. Sorolja is: legtöbbször cukrásznak, vendéglátóipari tanulóknak és kereskedőnek jelentkeznek. Azért, mert ezekben a szakmákban lehet legkönnyebben a *magánszektorban* engedélyt kapni. A megyében néhány éve még alig találtak kőműves tanulókat, ma pedig már jelesrendű diákok választják ezt a szakmát. Egyszerű a magyarázat: mire gimnáziumban továbbtanuló osztálytársaik 20 éves korukra 3500 forintos fizetést kapnak, addigra ők már milliósok lehetnek... De az állami vállalatnál végzett munka mellett is kereshetnek havonta 10—15 ezer forintot. Mellékesen, persze.

— Oktatási rendszerünk legfőbb hibája a szétforgácsoltág — mondja Lassu Árpád. — Száznál is több szakmában képezünk gyerekeket, ahelyett, hogy az alapszakmát tanítanánk meg olyan színvonalon, hogy a vállalatok két-három hónap alatt átképezhették őket a kívánt feladatra.

— Ennek is szerepe van abban — veszi át a szót Elek Elemér —, hogy napjainkra nagyot csökkent az iskola tekintélye. A képzésben előtérbe kerültek a partikuláris

érdekek, ami méginkább gazdaságtalanná teszi a képzést. Pedig mindenképpen vissza kellene állítanunk az iskola rangját, hiszen a szakmunkásképzőkben továbbtanulóknak 20—30 százaléka csaknem analfabéta. Szerencsére ma már vannak olyan iskolák, ahol követelményeket állítanak a diákok elé, igaz, ezzel újabb pályamódosításra kényszerítik a gyerekeket.

Mongyi Ferenc, az egri Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakmunkásképző és Szakközépiskola igazgatója azt mondja: az új oktatási törvény a korábnál nagyobb lehetőséget ad a pályamódosításra. De a törvénytől nem várhatunk csodákat, mert megvalósulásának objektív korlátai is vannak. Nevezetesen az, hogy a pályamódosítás többnyire *egyirányú* utca: a gimnáziumok bukkott diákjai általában szakközépiskolákban, a szakközépiskolai követelményeket nem teljesítők pedig szakmunkásképzőkben folytatják tanulmányaikat. Egyébként, ha a kívánalmak szerinti követelményeket kérnék számon, tanulóiuk 20—25 százalékától meg kellene válniuk.

— Tudjuk jól — mondja az iskola igazgatója —, hogy ez önbecsapás. De mégis jobb, ha a gyerekek itt töltik napjaikat, mintha az utcán lődörögnének. Mert a pályamódosítás feladatát oktatásügyünk még korántsem oldotta meg. Egyébként mind a pályaválasztást, mind a pályamódosítást a tanulmányi eredmény determinálja. Iskolánkban sok olyan gyerek tanul, aki ruházati bolti eladónak készült, és most az élelmiszer-kereskedelem alapjaival ismerkedik. Hamar bele-törtődnek ebbe a módosításba, hiszen nincs más választásuk.

Egyirányú utca

Pedig ebben az iskolában is sokat tesznek azért, hogy a különböző foglalkozásokon és a felzárkóztatás ideje alatt — a szakma elcsúszása helyett — megtanítsák diákjaikat a betűvetés fortélyaira... E fájó társadalmi bajunk gyógyítására Mongyi Ferenc csak akkor lát reményt, ha az iskola ismétellen képes lesz humánusan követelményeket állítani diákjai elé. Ehhez azonban meg kell szűrni a társadalmi hatásokat, a tanulók világképében ugyanis jelenleg nem az áll központi helyen, hogy becsületes munkával kielégíthetik igényeiket, hanem az, miként élhetnek könnyedén a vágyaik szerint. Ez hamarabb megtanulják, mint az egyszerűt...

Legalább tucatnyi lánnyal beszélgethetnék, akik ruházati eladói vágyaikat az élelmiszer-kereskedői realitásokra cserélték fel. Többségük arra a kérdésre, hogy pályamódosításuk idején milyen nehézségekkel küszködtek, egyszerűen nem tud mit mondani. *Csorna Mária* arról gyözköd: az élelmiszerboltos munkája fizikailag sem olyan megterhelő, mint a ruhakereskedőé, akinek időnként bundát kell becipelnie a raktárba. Rokonszenves *Timkó Szilvia* törekvése, aki azt bizonygatja: tévedésből küldték szakmunkásképzőbe a felvételi lapját, mert ő szakközépiskolába jelentkezett. Most megpróbál pályát módosítani. *Balogh Andrea* viszont tudatosan készül a módosításra. Az első év után (4,2-es tanulmányi átlaggal) fordított hátat a gimnáziumnak, hogy szakközépiskolákba lehessen. Tudomása szerint ugyanis ez a legjobb iskola ahhoz, hogy érettségi után légikisasszonyként megtalálhassa boldogulását.

Esete alighanem egyedülálló, így nem is találkoztak vele a Heves megyei Pedagógiai Intézet pályaválasztási csoportjánál. Ahol ma már egyszerűen meg tudják állapítani, ki alkalmas cukrásznak,

ki esztendőre. Azt viszont nem vizsgálják, feladatkör híján, kiből lehet pedagógus, ki nevelje a jövő nemzedékeit...

— A pályamódosítások alapvető oka az — jegyzem Jenei Artúr-né, az intézet osztályvezetőjének szavait —, hogy túl korán kell dönteniük a gyerekeknek. Hovatovább már mi is megcsodáljuk azokat, akik a nyilvántartott 180 szakma közül tízet, tizenötöt el tudnak sorolni. Többségüknek fogalmuk sincs azonban arról, melyik mesterség művelői mivel foglalkoznak. Többnyire csak annyit tudnak, melyik szakmában mennyit lehet keresni...

Csirincsné Nagy Erzsébet, az intézet pedagógusa, a közismereti tárgyak olykor kritikán aluli ismeretének egyik okáról beszél:

— A bajok okát abban kell keresni, hogy a tanterv gyakran nem veszi figyelembe a gyerekek életkori sajátosságait. Ma már mindenki tudja, elhibázott döntés volt Adyt a hetedik tananyagba szorítani, és mégis évek múltnak majd el addig, amíg a költő életének és munkájának tanítása visszakérül a nyolcadikos tananyagba.

A sodródás ára

Nagy gond az is, hogy a szülők gyakran oda sem figyelnek gyerekeikre. Legalábbis ez derül ki *Tóth Lászlóné* gyógypedagógus szavaiból.

— Valóban elképesztő az a felelőtlenség, amivel egyes pályamódosítás során találkozunk. A gyerekek jelentős hányada egészségügyi okok miatt kénytelen pályát változtatni. Előfordult, hogy csak a pályakorrekció során derült ki a gyerekről, hogy szín-tesztelő. De volt már arra is példa, hogy mi vettük észre: a gyerekek az egyik szemére nem lát. És mindez sem a családban, sem az iskolában nem tűnt fel senkinek, de még annak az orvosnak sem, aki igazolta, hogy a gyerek alkalmas a műszerész pályára. Úgy vélem, hogy az egymásra-mutogatás helyett a családban és az iskolában egyaránt vissza kellene már adni a gyerekek igazi rangját.

— Ehhez azonban — jegyzi meg *Balázsné Csuha Mária* pszichológus — olyan tanáregyeniségekre lenne szükség, akik nem a nyár miatt választják a tanári pályát. Mert sajnos ilyenekkel is találkoztam. Meg olyan esettel is, hogy egyik szakon tizenhét hallgatóból mindössze hárman készültek pedagógusnak, a többiek meg csak odacsapódtak. Ma már tudjuk, hogy a sok családban a túlmunka és az anyának az anyaszerepre való alkalmatlansága miatt alig jut ideje a gyerekre. Ismerjük a pedagóguspálya rangvesztését és számtalanszor megmagyarázták már azt is, miért nincs idő a gyerekkel való törődésre. De végiggondolta egyszer már valaki ennek a lehetséges következményeit?! Az ezredforduló táján ezek a gyerekek alkotják majd a társadalom derékhatását. Aggasztónak tartom azt a folyamatot, hogy a jóképességük valójában jók lehetnek, ugyanakkor a közepesek mindinkább visszacsúsznak a gyengék közé.

Megtörtént esetet mesél a pszichológus. Megdöbbentőnek tartja: intőt kaphat a gyerek, mert megkérdezi, a *fakopáncs miért nem kap agrárközépdát, mikor naphosszat kopácsol?* Ha ezért feddés jár, a gyerek védekezéséül leszokzik a gondolkodásról. És csodálkozunk, ha az első kudarcélmények után „hátra fordít” az iskolának. Ebben van a legfőbb veszély, hiszen a döntésképtelen gyerekek csak sodródik a többiekkel. Később felnőttségük is azt várja, hogy mások döntsenek helyette.

Császár Nagy László